

Geneza i początek reformacji.

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film edukacyjny](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, zesz. 13.*, Warszawa 1960.
- Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, zesz. 13.*, Warszawa 1960, s. 3.
- Źródło: Marcin Luter, *95 tez*, dostępny w internecie: luteranie.pl, Artykuł "95 tez".
- Źródło: Marcin Luter, *Do chrześcijańskiej szlachty narodu niemieckiego*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Reformacja*, t. 13, oprac. L. Szczucki, J. Tazbir, Warszawa 1960, s. 55-72.
- Źródło: Stanisław Cynarski, *Historia powszechna 1500-1648. Wybór tekstów źródłowych*, Kraków 1981, s. 60.
- *Katechizm Mniejszy i Większy Marcina Lutra*, Warszawa 1959, s. 94-95 i 135-137 Źródło: *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, zesz. 13.*, Warszawa 1960, s. 3.

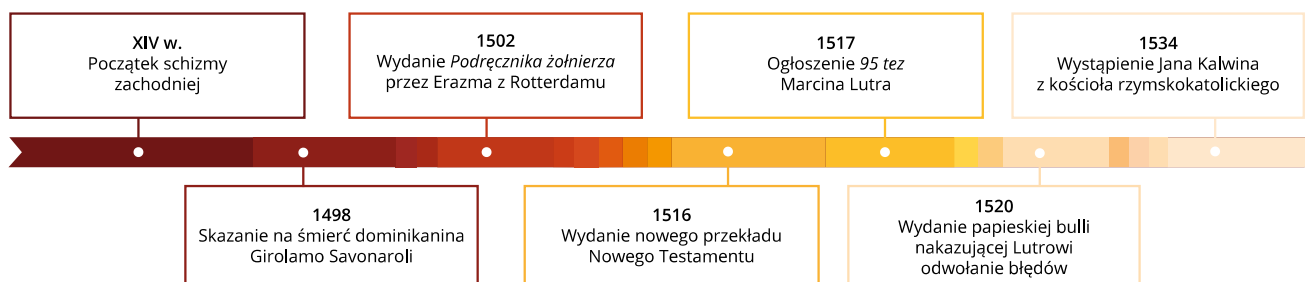

Geneza i początek reformacji.

Anton von Werner, *Marcin Luter na sejmie w Wormacji*, 1877 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Wiek XV to trudny okres w historii Kościoła. Od schyłku XIV w. trwała schizma zachodnia, która podzieliła Kościół katolicki na dwie części (obediencje): rzymską i awiniońską. Próba zażegnania tego kryzysu zapoczątkowała ruch soborowy, w ramach którego toczył się ostry spór między koncyliarystami, czyli zwolennikami wyższości soboru nad papieżem, a kurialistami – uznającymi prymat papieża. Zanim udało się rozwiązać ten spór i zakończyć schizmę, w Czechach Jan Hus zapoczątkował nowy ruch religijny – husytyzm. Mnożyły się liczne herezje, z których największy zasięg osiągnęły wspólnoty waldensów i ruch lollardów, kontynuatorów idei Jana Wiklefa, zgodnie występujących przeciwko władzy i bogactwu Kościoła. Choć Kościół katolicki zdołał przezwyciężyć kryzys i przywrócić jedność, nie rozwiązał kluczowych problemów wewnętrznych. U progu epoki nowożytnej stanął w obliczu nowego i potężnego zagrożenia.

Twoje cele

- Opiszysz kryzysową sytuację Kościoła katolickiego na przełomie średniowiecza i renesansu.
- Scharakteryzujesz postać Marcina Lutra i wyjaśnisz motyw jego działania.
- Omówisz rosnący konflikt ideowy między Kościołem katolickim a Marcinem Lutrem i jego zwolennikami.
- Przeanalizujesz główne założenia luteranizmu.

Przeczytaj

Kościół w kryzysie

Kościół katolicki obronił swoją jedność przed skutkami schizmy zachodniej oraz wielkich ruchów reformatorskich i heretyckich XV w., ale dokonał tego bez należytej reformy wewnętrznej. W XVI w. odżyły więc i dodatkowo pogłębiły się negatywne zjawiska towarzyszące mu od stuleci.

Związany z odrodzeniem i humanizmem nowy, zorientowany na człowieka model życia powodował zeświecczenie duchowieństwa. Dotyczyło to przede wszystkim dostojników kościelnych wywodzących się z elit feudalnych, którzy niechętnie porzucali dotychczasowy, arystokratyczny styl życia. Wnosili do wspólnoty kościelnej nowe wartości intelektualne, ale również świeckie obyczaje. Niektóre z nich budziły niesmak wiernych, m.in. utrzymywanie kosztownych dworów, wystawny tryb życia, często niezgodne z duchem pokory chrześcijańskiej formy mecenatu artystycznego. Wreszcie i takie, które zupełnie nie licowały z godnością duchownego, np. udział w wojnach.

Horace Vernet, *Papież Juliusz II zleca budowę bazyliki św. Piotra w Rzymie*, 1827 r. Juliusz II (1443–1513) był znanym mecenasem artystów i patronem sztuk pięknych, a także papieżem-wojownikiem. Brał udział w licznych bitwach i oblężeniach, walcząc o poszerzenie i umocnienie granic Państwa Kościelnego. Wyjaśnij, co w postawie Juliusza II mogło razić współczesnych mu wiernych.

Źródło: Wikipedia Commons, domena publiczna.

Wiernych raził też fiskalizm papieski, czyli dążenie do osiągnięcia jak największych

Jörg Breu (starszy), *Sprzedaż odpustów*, ok. 1530 r.
W czasach Marcina Lutra listy odpustowe, wystawione w imieniu papieża i zapewniające odpuszczenie kar za grzechy, traktowano jak papiery wartościowe. Na podstawie ilustracji opisz, jak wyglądał handel odpustami.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

wpływów pieniężnych. Wyższe godności kościelne połączone były z ogromnymi majątkami, dlatego były chętnie kupowane przez arystokrację. Do Rzymu płynęły ogromne sumy płacone przez państwa europejskie z racji jego zwierzchnictwa duchowego nad tymi ziemiami (tzw. [świętopietrze](#)) oraz przez dostojników kościelnych przy okazji przekazywania im beneficjów (tzw. [annaty](#) – jednorazowe opłaty w wysokości rocznych dochodów z tych dóbr). Płacono też liczne inne koszty związane z udzielaniem dyspens czy rozstrzyganiem sporów przed sądami duchownymi. Kontrowersyjnym sposobem pomnażania dochodów papieżstwa była sprzedaż odpustów – odpuszczenia kary za

grzechy w zamian za odpowiednią kwotę.

Sytuację pogarszał też coraz powszechniejszy [nepotyzm](#). Godności oraz dochody płynące z tytułu piastowanych urzędów kościelnych trafiały często w ręce rodzin papieża. Tymczasem niższe duchowieństwo bardzo często cierpiało niedostatek materialny i – co gorsza – tkwiło w ubóstwie intelektualnym. Możliwości niedostatecznie przygotowanych do pracy duszpasterskiej księży coraz mocniej kontrastowały z rosnącymi potrzebami duchowymi i umysłowymi wiernych, wykształconych już w duchu humanizmu i odrodzenia.

Wołanie o reformę i renesansowy ferment intelektualny

Przepych Kościoła i styl życia hierarchów (niezgodny z wczesnochrześcijańskimi wzorcami) budziły sprzeciw u części duchowieństwa pragnącego powrotu do moralnego rygoryzmu. Pod koniec XV w. ogromny rozgłos zdobył przeor florenckiego klasztoru św. Marka, dominikanin Girolamo Savonarola. W porywających kazaniach piętnował bogactwo kleru, polityczną władzę papieża, gorszące obyczaje renesansowych dworów – zarówno świeckich, jak i duchownych. Atakował humanizm, w którym widział źródło zepsucia i powrót do pogaństwa. Zwalczał [lichwę](#), nakłaniał do odrzucenia wystawnego trybu życia i nawoływał do pokuty. Jego poglądy na krótko zdobyły spore uznanie we Florencji, naraził się jednak papieżstwu, w wyniku czego w 1498 r. został [ekskomunikowany](#), a następnie aresztowany, poddany torturom i spalony na stosie.

Fra Bartolomeo, *Portret Girolama Savonaroli*, ok. 1497–1498 r. Pogłębiający się kryzys polityczny i ideologiczny sprzyjał działalności samorządnych reformatorów. Wśród nich wyjątkową charyzmą wyróżniał się dominikanin Girolamo Savonarola (1452–1498). Krytykując postępowanie władców i kleru włoskiego, roztaczał apokaliptyczną wizję Kościoła.

Źródło: Museo di San Marco, Wikipedia Commons, domena publiczna.

Inną, zakorzenioną w humanizmie drogą poszedł [Erazm z Rotterdamu](#). Stawiając przed wierzącymi bardzo rygorystyczne wymagania moralne, kładł duży nacisk na pobożność indywidualną i samodoskonalenie. Główne zasady etyki chrześcijańskiej zawarł w wydany w 1501 r. dziele *Podręcznik żołnierza Chrystusowego*. W popularnej satyrze *Pochwała głupoty* krytykował niski poziom intelektualny duchowieństwa. Trudną do przecenienia zasługą Erazma z Rotterdamu było ustalenie prawidłowego tekstu Nowego Testamentu, oparte na wnikliwych badaniach greckich pierwowzorów. W 1516 r. wydał drukiem tekst grecki wraz z nowym przekładem łacińskim i własnymi komentarzami.

Hans Holbein (młodszy), *Portret Erazma z Rotterdamu*, 1523 r. Erazm z Rotterdamu surowo krytykował nadużycia ze strony duchowieństwa, a zwłaszcza handel relikwiami. Opisz, w jaki sposób Holbein przedstawił uczzonego. Na jakie cechy charakteru chciał zwrócić uwagę?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Spór o odpusty

Jednak największa rewolucja w nowożytnej historii Kościoła katolickiego była dziełem Marcina Lutra, niemieckiego doktora i kaznodziei z Turyngii.

Syn górnika dzięki trosce ojca ukończył studia uniwersyteckie w Erfurcie, a następnie wstąpił do erfurckiego zakonu augustianów. Na uniwersytecie w Wittenberdze zdobył tytuł doktora teologii, a wkrótce potem został przeorem tamtejszego klasztoru augustianów i wykładowcą teologii na uczelni.

Jego życie przepełnione było lękiem o własne zbawienie. Świadomy swej niedoskonałości szukał odpowiedzi w Biblii oraz pismach św. Augustyna i mistyków średniowiecznych. W Liście św. Pawła do Rzymian natknął się na uwagi o usprawiedliwieniu przez wiarę. Na ich podstawie zbudował doktrynę o zbawieniu, według której tylko wiara czyni człowieka godnym zbawienia, a jego uczynki

Portret Lutra pędzla Łukasza Cranacha starszego. Na górze obrazu znajduje się zdanie: IN SILENCIO ET SPE ERIT FORTITVDO VESTRA (W ciszy i ufności

nie odgrywają większej roli. Gdyby bowiem miał być sądzony po swoich uczynkach, to ze względu na swoją niedoskonałość zawsze byłby potępiony.

leży wasza siła). To fragment ze starotestamentowej Księgi Izajasza. W jaki sposób można je odnieść do nauk Lutra?

Źródło: Wikipedia Commons, domena publiczna.

Nauka o usprawiedliwieniu stała się kluczowym elementem nauk Marcina Lutra, ale to nie ona doprowadziła do jego zerwania z Kościołem. Gorszyło go bogactwo Kościoła, którego doświadczył przede wszystkim podczas swojej podróży do Rzymu w 1510 r. Iskraw, która wywołała bunt, był handel odpustami jako sposób gromadzenia przez papieża i duchownych (a także pomniejszych sprzedawców odpustów) środków finansowych. W dniu 31 października 1517 r. w Wittenberdze ogłosił 95 tez, w których poddał surowej krytyce nadużycia z tym związane.

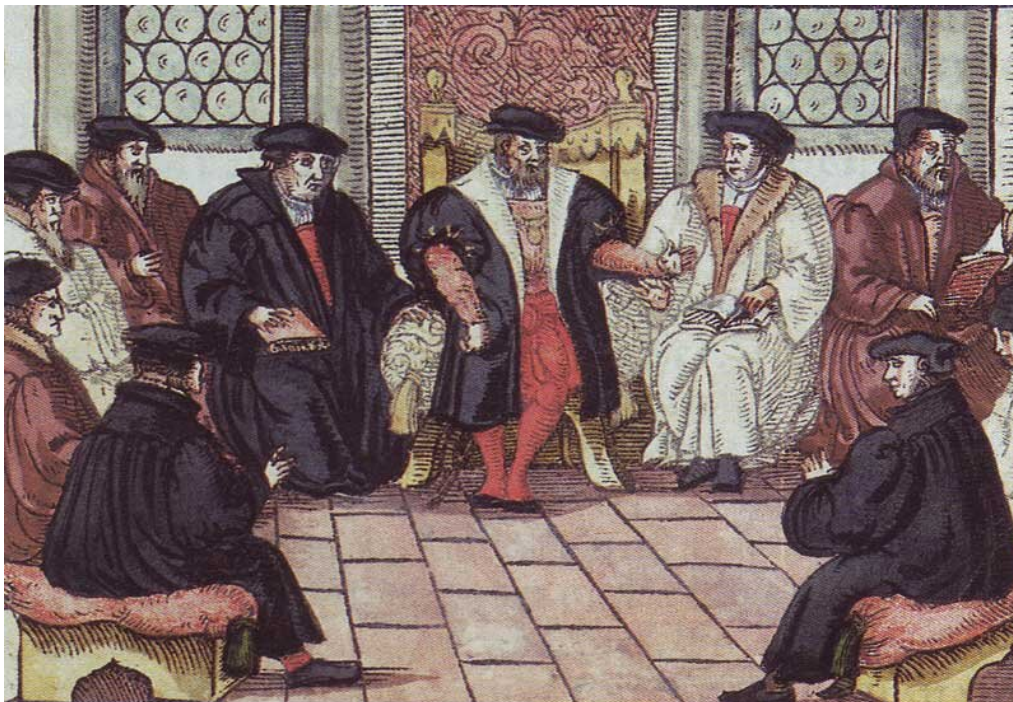

Ferdinand Pauwels, *Luter przybijający 95 tez*, 1872 r. Według tradycji Luter miał swoje pismo z tezami przybić do drzwi katedry, w rzeczywistości ogłosił je, wysyłając do swoich przełożonych i kilku uczonych. W jaki sposób malarz przedstawił Lutra?

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Ostateczny krok

Wystąpienie Marcina Lutra wywołało w Europie ogromny ferment intelektualny. W gronie jego przeciwników znaleźli się przede wszystkim papież Leon X, legat papieski w Niemczech kardynał Tomasz Kajetan i profesor uniwersytetu w Ingolstadt Johann Eck. Poparli go natomiast filolog i humanista Filip Melanchton oraz elektor saski Fryderyk Mądry. Na początku 1519 r. Luter wystąpił w publicznej dyskusji z Johannem Ekiem w Lipsku, dołączając do sprzeciwu wobec handlowania odpustami także argumenty o gruntownej reformie Kościoła.

Ilustracja przedstawiająca dysputę lipską. Choć obie strony uznały jej przebieg za sukces, tak naprawdę efektem dysputy było zaostrzenie się konfliktu między Lutrem i jego zwolennikami a orędownikami dotychczasowej koncepcji Kościoła.

Źródło: Wikipedia Commons, domena publiczna.

Luter pali bullę papieską i księgi prawnicze. Dnia 10 grudnia 1520 r. Luter w obecności studentów, profesorów i ludu spalił na stosie na przedmieściach Wittenbergi papieskie księgi prawnicze wraz z papieską bullą ostrzegawczą. Wkrótce po tym wydarzeniu, 3 stycznia 1521 r., papież ekskomunikował Lutra na zawsze. Wyjaśnij znaczenie tego gestu.

Źródło: Wikipedia Commons, domena publiczna.

W dniu 15 czerwca 1520 r. Leon X wydał bullę *Exsurge Domine*, w której nakazał Lutrowi odwołanie błędów. W odpowiedzi zbuntowany teolog opublikował trzy broszury: *O niewoli babilońskiej Kościoła*, *Do szlachty chrześcijańskiej narodu niemieckiego* oraz *O wolności chrześcijańskiej*. Ich treść była już jawnym zerwaniem z oficjalną wykładnią wiary, Luter bowiem przeciwstawiał się m.in. supremacji, nieomyłności papieża i uważał, że drogowskazem dla każdego chrześcijanina powinno być wyłącznie Pismo Święte. Wkrótce zdecydował się na krok, który przesądził o dalszym kierunku wydarzeń: 10 grudnia 1520 r. publicznie spalił papieską **bullę**, za co został ekskomunikowany.

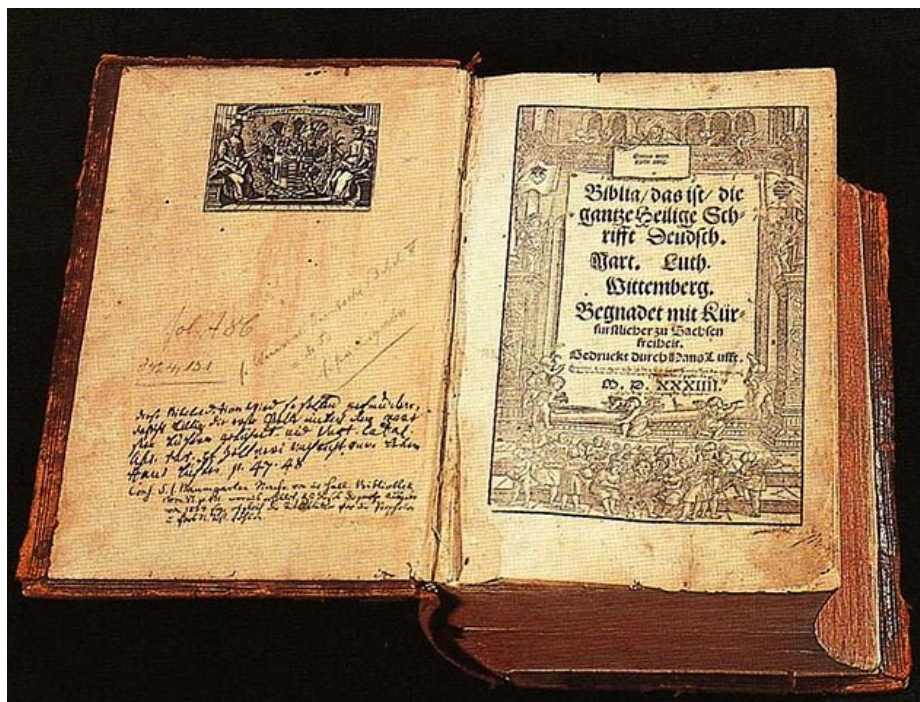
Do sporu włączył się cesarz Karol V, który wezwał w 1521 r. Marcina Lutra na sejm do Wormacji, zapewniając mu nietykalność. Wystąpienie Lutra, choć przysporzyło mu

nowych zwolenników, nie przekonało ani wysłanników papieskich, ani cesarza. Ten ostatni w edyckie wormackim uznał Lutra i jego zwolenników za heretyków i skazał na banicję. Samego Lutra Fryderyk Mądry ukrył w swoim zamku w Wartburgu. W trakcie tego odosobnienia teolog dokonał przekładu Nowego Testamentu na język niemiecki.

Początek nowego podziału

W ferworze teologicznych dysput poglądy Lutra coraz bardziej się konkretyzowały i oddalały go od oficjalnej nauki Kościoła. Istoty chrystianizmu dopatrywał się w wewnętrznym akcie wiary, a nie w zewnętrznych formach i uczynkach. Jego zdaniem źródłem zbawienia człowieka miały być nie jego poczynania, lecz głęboka wiara, której głównym źródłem jest Pismo Święte, a także łaska boska i pokuta (tzw. nauka o usprawiedliwieniu).

Ważnym punktem doktryny Lutra stała się nauka o sakramentach, uznawał on tylko sakramenty chrztu, Eucharystii i pokuty. Zdecydowanie odrzucił mszę świętą rozumianą jako ponowienie ofiary Jezusa Chrystusa. Nie uznawał również sakramentalnego kapłaństwa. W miejsce dawnego kapłana-pośrednika między Chrystusem a jego wyznawcami wprowadził nowy typ duchownego, którego rola ograniczała się do organizowania i przewodniczenia obrzędom religijnym. Pociągnęło to za sobą rezygnację z [celibatu](#) jako niemoralnej fikcji nie posiadającej uzasadnienia w Piśmie Świętym.

Biblia Lutra w języku niemieckim z 1534 roku. Luter posługiwał się w przekładzie językiem zbliżonym do potocznego, mówionego – w przeciwieństwie do wcześniejszych tłumaczeń – a jego Biblia odegrała bardzo ważną rolę w historii rozwoju języka niemieckiego. Jakie było znaczenie wydania Biblii w języku narodowym?

Źródło: Torsten Schleese, Wikipedia Commons, domena publiczna.

Słownik

celibat

(łac. *caelibatus* - bezżeństwo) , bezżenność i wstrzemięźliwość seksualna praktykowana przez osoby duchowne, czasem przez świeckie, składające śluby czystości; w niektórych religiach, np. Kościele katolickim, celibat obowiązuje zakonników i osoby pełniące funkcje kapłańskie; w odróżnieniu od celibatu śluby czystości mają naturę duchową i wiążą się z wartością etyczną miłości i postawą czci wobec świętości, obecnej m.in. w sakramencie małżeństwa

beneficjum

(łac. *beneficium* - dobrodziejstwo), ziemia nadawana w czasowe lub dożywotnie użytkowanie w zamian za wykonywanie określonych obowiązków lub uiszczanie świadczeń na rzecz nadającego; terminem „beneficjum” określa się również uposażenie majątkowe przydzielane duchownym katolickim w związku z pełnionymi przez nich godnościami

bull

(łac. *bull* - bańka, bąbel), dokument papieski o szczególnej wadze

ekskomunika

(śrdw.-łac. *excommunica*, łac. *excommunico* - wyłączam ze społeczności, wyklinam), najwyższa kara kościelna, polegająca na wykluczeniu z życia Kościoła

nepotyzm

(łac. *nepos*, *nepotis* - bratanek, wnuk), faworyzowanie członków rodziny przy obsadzaniu stanowisk i przydzielaniu godności

annaty

(łac. *annus* - rok), opłaty składane przez duchownych do Rzymu od pierwszorocznych dochodów ze świeżo otrzymanego beneficjum nadawanego przez kurię rzymską

lichwa

forma stosunków kredytowych między dłużnikiem a wierzycielem, charakteryzująca się brakiem realnego zabezpieczenia pożyczek i w związku z tym krótkim terminem ich spłaty oraz bardzo wysokim oprocentowaniem

świętopietrze

tzw. denar św. Piotra – polska nazwa czynszu uiszczanego na rzecz papieża z racji jego zwierzchnictwa i opieki nad danymi ziemiami

Słowa kluczowe

sprzedaż odpustów, kryzys Kościoła, Girolamo Savonarola, Erazm z Rotterdamu, wystąpienie Marcina Lutra, 95 tez, reformacja i jej skutki, reformacja w Niemczech, reformacja

Bibliografia

M. Luter, *Do chrześcijańskiej szlachty narodu niemieckiego*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Reformacja*, oprac. L. Szucki, J. Tazbir, Warszawa 1960.

Katechizm Mniejszy i Większy Marcina Lutra, Warszawa 1959.

S. Cynarski, *Historia powszechna 1500–1648. Wybór tekstów źródłowych*, Kraków 1981.

Film edukacyjny

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmami, a następnie wykonaj polecenia.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DKOGpg5b9>

Film opowiadający o genezie i początkach reformacji.

Polecenie 2

Wymień przyczyny reformacji.

Twoja odpowiedź

Polecenie 3

Scharakteryzuj papieża Juliusza II. Co zarzucali mu współcześni? Określ, czy były to zarzuty, które można było postawić większości kleru.

Twoja odpowiedź

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DKOGpg5b9>

Film opowiadający o wystąpieniu Marcina Lutra.

Polecenie 4

Wyjaśnij, jaki był cel ogłoszenia przez Marcina Lutra jego tez. Co przyczyniło się do ich ogromnej popularności?

Twoja odpowiedź

Polecenie 5

Opisz, jak Kościół katolicki zareagował na wystąpienie Marcina Lutra.

Tvoja odpowiedź

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Wskaż imię papieża, który dokonał ekskomuniki Marcina Lutra.

☐ Juliusz II

☐ Leon X

☐ Klemens VII

☐ Pius III

Ćwiczenie 2

Wymienione postaci przypisz do kategorii „Zwolennicy Lutra” lub „Przeciwnicy Lutra”.

Zwolennicy Lutra

Filip Melanchton

Karol V

Tomasz Kajetan

Johann Eck

Fryderyk Mądry

Przeciwnicy Lutra

Ćwiczenie 3

Wskaż dzieła, których autorem był Marcin Luter.

☐ *Podręcznik żołnierza Chrystusowego*

☐ *Pochwała głupoty*

☐ *Do szlachty chrześcijańskiej narodu niemieckiego*

☐ *O niewoli babilońskiej Kościoła*

Ćwiczenie 4

Określ, które zdania są prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Annaty były coroczną daniną uiszczaną na rzecz papieża przez klasztory.	☐	☐
Marcin Luter był uczniem i propagatorem poglądów Girolama Savonaroli.	☐	☐
Luteranizm uznawał sakramenty Eucharystii, pokuty i chrztu.	☐	☐
Marcin Luter dokonał przekładu Nowego Testamentu na język niemiecki.	☐	☐
Luteranie odrzucali chrzest dzieci i przyjmowali go jako dorośli.	☐	☐

Zapoznaj się z wybranymi tezami Lutra w poniższym tekście źródłowym, a następnie odpowiedz na pytania.

((Marcin Luter

95 tez

43. Należy nauczać chrześcijan, że lepiej wspierać ubogich lub pomagać potrzebującym, niż kupować odpusty.

44. Przez uczynek miłości wzmacnia się w nas miłość, a człowiek staje się lepszy; przez odpust zaś nie staje się lepszy, tylko wolny od kary.

45. Należy nauczać chrześcijan, że ten, kto bliźniego widzi w niedoli, a mimo to kupuje odpust, nie zyskuje odpustu papieskiego, ale ściąga na siebie gniew Boży.

46. Należy nauczać chrześcijan, że jeżeli nie są nadmiernie bogaci, powinni zachować grosz oszczędzony na potrzeby domowe, a nie marnować go na zakupienie odpustu.

47. Należy nauczać chrześcijan, że zakupienie odpustu jest zostawione każdemu do woli i nie jest zakazane.

48. Należy nauczać chrześcijan, że udzielając odpustu, papież potrzebuje i domaga się raczej modlitw pobożnych niż pieniędzy, które mu znoszą.

49. Należy nauczać chrześcijan, że odpust papieski jest dobry, jeżeli się na nim nie buduje zbawienia; lecz jest nader szkodliwy, jeśli z powodu niego tracimy bojaźń Bożą.

50. Należy nauczać chrześcijan, że gdyby papież wiedział o wszystkich szachrajstwach kaznodziejów odpustowych, raczej by w stos popiołów zamienił katedrę św. Piotra, aniżeli by miała być budowana kosztem skóry, krwi i ciała jego owieczek.

Źródło: Marcin Luter, *95 tez*, dostępny w internecie: luteranie.pl, Artykuł "95 tez".

Co według Lutra jest lepsze dla uzyskania zbawienia niż kupowanie odpustów? Uzasadnij odpowiedź.

Czy Luter całkowicie potępia sprzedawanie przez papieża odpustów i kupowanie ich przez wiernych?

Przeczytaj tekst źródłowy i na jego podstawie odpowiedz na zamieszczone poniżej pytania.

((Marcin Luter

Do chrześcijańskiej szlachty narodu niemieckiego

Tam, gdzie pielgrzymki nie organizują się same, urządza się je specjalnie, czyniąc świętych, nie świętych dla uczczenia, bo i tak bez ich kanonizacji dosyć byłoby czczeni, ale dla krętactwa i zyskania pieniędzy. Do tego pomaga teraz papież i biskupi [...]. Chciałbym, aby drogich świętych zostawiono w spokoju, a biednego ludu nie zwodzono. Jakież to duch dał papieżowi władzę czynienia świętych? Kto mu powiedział, czy są oni świętymi, czy też nie? Czyż nie ma już dosyć grzechów na ziemi, że musi się próbować odgadywać boże wyroki i drogich świętych przedstawiać jako bałwany ze złota? [...] Z dzieł teologicznych należy czytać jedynie nieliczne i najlepsze. [...] Tak więc, powinno się czytać dzieła ojców kościoła tylko przez jakiś czas, abyśmy poprzez nie mogli dojść do Biblii [...], jedynie Pismo św. jest bowiem naszą winnicą, w której powinniśmy się ćwiczyć i pracować. Przede wszystkim najważniejszą i najpowszechniejszą lekcję w wyższych i niższych szkołach winna stanowić nauka Pisma św., a u młodych chłopców ewangelii. I chciałby Bóg, aby każde miasto miało także szkołę dla dziewcząt, w której codziennie przez jedną godzinę dziewczynka słuchałaby ewangelii po niemiecku lub łacinie [...]. Teraz zaś nawet wielce uczeni biskupi i prałaci nie znają ewangelii.

Źródło: Marcin Luter, *Do chrześcijańskiej szlachty narodu niemieckiego*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole. Reformacja*, t. 13, oprac. L. Szczucki, J. Tazbir, Warszawa 1960, s. 55–72.

Jakie praktyki Kościoła poddał krytyce Marcin Luter w cytowanym fragmencie?

Jaką formę praktyk religijnych Marcin Luter uznaje za najważniejszą?

Przeczytaj tekst źródłowy i wykonaj zamieszczone pod nim polecenie.

« Uczynki, których przeciwnicy wymagają, działają na oczy i uszy, do czego przyczynia się niepomału wielka wystawność, kosztowność i świetność budowli, równie jak zewnętrzne przyozdobienie, tak iż wszystko jaśnieje i błyszczy; bo oto kadzą, śpiewają, dzwonią, palą światła, tak iż nic innego ani widzieć, ani słyszeć nie można. Jeżeli ksiądz odziany złotą kapą albo człowiek świecki dzień cały w kościele stoi lub klęczy, zwą to dobrym uczynkiem i nikt słów znaleźć nie może na uwielbienie podobnej świętości; lecz jeżeli biedne dziewczę pielęgnuje wiernie niemowlę jej powierzone, o, to nic nie znaczy. I zaprawdę tak być musi, bo i cóż by znaczyli żyjący w klasztorach mnisi i zakonnice? Lecz powiedzcie, nie jestże to przekłętą dumą owych niby świętych, iż poważają się szukać lepszego i wyższego życia i uczynków nad te, których przykazania boskie uczą, powiadając, że to są uczynki dobre dla ludzi pospolitych, ich zaś rodzaj życia jest życiem świętym i doskonałym. O nędzni i ślepi, oni nie wiedzą, iż żaden człowiek nie może jednego nawet przykazania wypełnić, tak, jak powinno być wypełnione.

Katechizm Mniejszy i Większy Marcina Lutra, Warszawa 1959, s. 94-95 i 135-137 Źródło: Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, zes. 13., Warszawa 1960, s. 3.

Wskaż zdanie/zdania zgodne z przekazem źródłowym.

☐

Luter uważa, że człowiek nie jest zdolny samodzielnie żyć zgodnie z boskimi przykazaniami.

☐

Luter uznaje wyższość życia zakonnego nad formami życia świeckiego.

☐

Luter ma krytyczny stosunek do życia zakonnego.

Przeczytaj tekst źródłowy dotyczący doktryny o usprawiedliwieniu według Lutra i na jego podstawie wykonaj polecenie.

“ *Historia powszechna 1500–1648. Wybór tekstów źródłowych* ”

Jak bowiem uczynki nie czynią człowieka wierzącym, tak nie czynią go też sprawiedliwym. Wiara atoli, jak czyni człowieka wierzącym i sprawiedliwym, tak czyni też jego uczynki dobrymi. Skoro zaś uczynki nie usprawiedliwiają, a człowiek powinien być sprawiedliwy, zanim czyni dobro, całkowicie jest jasne, że to jedynie wiara z samego bożego miłosierdzia, przez Chrystusa, w jego słowie – godnie i wystarczająco człowieka usprawiedliwia, i człowiek – chrześcijanin nie potrzebuje do zbawienia żadnego uczynku, żadnego zakonu, skoro przez wiarę jest wolny od wszelkiego zakonu, i wszystko, cokolwiek czyni, czyni w sposób całkowicie wolny, bez liczenia na żadną nagrodę, nie szukając żadnych korzyści lub zbawienia, będąc już zaspokojonym i zbawionym z łaski bożej, na podstawie swej wiary i szukając jedynie upodobania bożego. W ten sposób także i niewierzącemu żaden uczynek dobry nie pomaga do sprawiedliwości i zbawienia. I odwrotnie, złym lub potępionym nie czyni go zły uczynek, lecz niewiara, która zarówno człowieka, jak i drzewo złym czyni, złymi i potępionymi czyni nasze uczynki. Stąd więc to, że ktoś staje się dobrym lub złym, pochodzi nie z uczynków, lecz z wiary albo niewiary.

Źródło: [w:] Stanisław Cynarski, *Historia powszechna 1500–1648. Wybór tekstów źródłowych*, Kraków 1981, s. 60.

Określ, które zdania w świetle cytowanego źródła są prawdziwe, a które fałszywe.

Zdanie	Prawda	Fałsz
Wiara jest wystarczającym źródłem zbawienia.	☐	☐
Warunkiem zbawienia jest spełnianie dobrych uczynków.	☐	☐

Zdanie	Prawda	Fałsz
Złymi uczynkami człowiek skazuje siebie na potępienie.	☐	☐
Wystarczającą przyczyną potępienia jest brak wiary.	☐	☐
Dzięki dobrym uczynom zbawienia może dostąpić człowiek niewierzący.	☐	☐

Dla nauczyciela

Autor: Dorota Czarny

Przedmiot: Historia

Temat: Geneza i początek reformacji.

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

XVI. Reformacja i jej skutki.

Uczeń:

1) wyjaśnia religijne, polityczne, gospodarcze, społeczne, kulturowe uwarunkowania i następstwa reformacji, opisując jej główne nurty i postaci;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie,

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje kryzysową sytuację Kościoła katolickiego na przełomie średniowiecza i renesansu;
- charakteryzuje postać Marcina Lutra i wyjaśnia motywy jego działania;
- omawia rosnący konflikt ideowy między Kościołem katolickim a Marcinem Lutrem i jego zwolennikami;
- analizuje główne założenia luteranizmu.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- burza mózgów,

- wędrujące plakaty,
- dyskusja,
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych,
- rozmowa kierowana.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- praca w parach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- telefony z dostępem do internetu,
- flipchaty i markery.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Nauczyciel prosi uczniów o zapoznanie się z tekstem zawartym w e-materiale (bez filmu edukacyjnego), żeby mogli w czasie lekcji uczestniczyć w dyskusji.

Faza wstępna:

1. Nauczyciel podaje temat i cele lekcji.
2. Nauczyciel prosi uczniów o wyjaśnienie słowa „reformacja”. Uczniowie starają się samodzielnie wyjaśnić pojęcie, nawiązując do osób i wydarzeń z 1517 roku.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel dzieli klasę na cztery lub osiem grup (w zależności od liczebności klasy), każdej z nich przydziela zadanie według poniższej rozpiski. Rozdaje wszystkim grupom arkusze z pytaniami i markery (każda grupa ma inny kolor markera). Prosi o wyznaczenie liderów grup, którzy będą kierowali pracą grupy. Wyjaśnia, że będziemy pracować metodą „wędrujących plakatów”, w razie konieczności tłumaczy, na czym ona polega.

Grupa 1 i 5: Co było powodem kryzysu w kościele?

Grupa 2 i 6: W jaki sposób Girolamo Savonarola i Erazm z Rotterdamu nawoływali do reformy w Kościele?

Grupa 3 i 7: Kim był Marcin Luter i w jaki sposób wyraził swoje niezadowolenie wobec bogactwa Kościoła i handlu odpustami?

Grupa 4 i 8: Czego dokonał Marcin Luter?

2. Po wyznaczonym czasie nauczyciel prosi poszczególne grupy o prezentację swoich zadań. Zapisują oni najważniejsze informacje, zagadnienia na mapie mentalnej przygotowanej przez nauczyciela na tablicy. W razie konieczności nauczyciel zadaje dodatkowe pytania grupom i koordynuje pracę uczniów.
3. Gdy wszystkie grupy skończą swoje prezentacje, nauczyciel prosi, aby uczniowie w parach przedstawili najważniejsze punkty doktryny Marcina Lutra. Uczniowie po krótkiej rozmowie podają swoje odpowiedzi, które zostają zapisane na tablicy.
4. Na podsumowanie pracy z e-materiałem oraz w grupach nauczyciel zadaje uczniom pytanie problemowe: Czy słuszne były poglądy reformatorów w XVI wieku? Zanim uczniowie odpowiedzą na pytanie, nauczyciel włącza film edukacyjny.
5. Po obejrzeniu filmu uczniowie wyrażają swoje opinie – dyskusja.
6. Nauczyciel prosi uczniów o zastanowienie się i wykonanie ćwiczeń 5 i 6. Po wyznaczonym czasie wybrane lub chętne osoby podają swoje odpowiedzi. W razie potrzeby nauczyciel koryguje odpowiedzi uczniów.

Faza podsumowująca:

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują wskazane ćwiczenia w e-materiale (np. 1-4) i wspólnie omawiają odpowiedzi.
2. Na koniec nauczyciel omawia przebieg lekcji i ocenia pracę uczniów w grupach.

Praca domowa:

1. Na podstawie dzisiejszej lekcji oraz wiedzy, jaką posiadasz na temat religii protestanckiej, przygotuj prezentację (multimedialną lub w formie plakatu) dotyczącą podobieństw i różnic między religią protestancką (można wskazać jej odłamy) a religią katolicką.

Materiały pomocnicze:

Luteranie.pl, Artykuł 95 tez, dostępny w internecie: luteranie.pl.

Marcin Luter, *Do chrześcijańskiej szlachty narodu niemieckiego*, [w:] *Teksty źródłowe do nauki historii w szkole nr 13. Reformacja*, Warszawa 1960.

Katechizm Mniejszy i Większy Marcina Lutra, Warszawa 1959.

Teksty źródłowe do nauki historii w szkole, zesz. 13., Warszawa 1960.

S. Cynarski, *Historia powszechna 1500-1648. Wybór tekstów źródłowych*, Kraków 1981.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Znajdujące się w e-materiale filmy mogą posłużyć do przeprowadzenia lekcji odwróconej. Wówczas uczniowie zapoznają się z nimi oraz z treścią sekcji „Przeczytaj” przed zajęciami, mogą również przygotować prezentacje dotyczące genezy reformacji oraz wystąpienia Marcina Lutra.